

Powstanie skautingu – harcerstwa polskiego

Skauting na ziemiach polskich

Pierwsze informacje o powstaniu angielskiego skautingu pojawiły się w polskiej prasie w 1909 r. Był to na ziemiach polskich czas szczególnie klęsk. Klęską zakończyła się pierwsza rewolucja w państwie rosyjskim, jednak jej skutki były dalekosiężne. Okazało się, że można skutecznie walczyć z caratem. Na arenie międzynarodowej coraz mocniej dawały o sobie znać konflikty między mocarstwami. Europa gotowała się do wojny. Wszystkie te czynniki wpływały na młode pokolenie Polaków, które szukało drogi do odzyskania niepodległości.

Polski skauting narodził się w zaborze austriackim. W środowiskach patriotycznie nastawionej młodzieży akademickiej i szkolnej. Znaleźli się wśród niej przybysze z zaboru rosyjskiego, którzy kończyli utworzone w Kongresówce po 1905 r. polskie szkoły i kontynuowali studia na uczelniach galicyjskich. W środowiskach młodzieżowych licznie działały różne organizacje – był wśród nich Związek Młodzieży Polskiej (tzw. Zet), pozostający w bliskich związkach ideowych z Ligą Narodową. W 1909 r. doszło w Zecie do rozłamu. Jego przyczyną był konflikt z kierownictwem Ligi Narodowej na tle oceny wydarzeń rewolucji 1905 r. oraz stosunku do państwa rosyjskiego.

Tzw. niezależny Zet działał w Lwowie od marca 1909 r. Od tytułu wydanego pisma – „Zarzewie” – przyjął nazwę ruchu zarzewiackiego. Za swoje podstawowe hasło zarzewiaczy uznali czynną walkę o niepodległość Polski. Dlatego doprowadzili konspiracyjną działalność wojskową. Od października 1910 r. powołali do życia tajną organizację pod nazwą Armia Polska, a od lata 1911 r. działały jawne, akceptowane przez władze austriackie Polskie Drużyny Strzeleckie. Warto wspomnieć, że działający w Galicji Polski Ruch Strzelecki był tolerowany przez Austriaków, gdyż widzieli oni jego antyrosyjski charakter. Miało to swoje znaczenie w obliczu coraz poważniejszego konfliktu austriacko – rosyjskiego.

Zarzewiaczy planowali utworzenie własnej organizacji młodzieży szkół średnich. Powołali początkowo oddziały ćwiczebne „Zarzewia”, jednak potrzebowali wsparcia organizacyjnego i materialowego. W tym celu zawarte zostało porozumienie z władz Polskiego Związku Towarzystw Gimnastycznych „Sokół”. Obie strony spodziewały się korzyści po tym porozumieniu. Zarzewiaczy mogli zyskać potrzebne im środki, a działacze „Sokoła” wpływały wśród młodzieży. Wydaje się, że to właśnie oni zwrócili uwagę partnerom na książkę angielskiego generała R. Baden-Powella zatytułowaną „Scouting for Boys”. Przetłumaczenie jej na język polski powierzona zarzewiakowi – Andrzejowi Małkowskiemu. Po zapoznaniu się z nią stał się on jednym z najbardziej entuzjastycznie nastawionych popularyzatorów idei skautowych i jest uważany do dziś za twórcę (lub współtwórcę) tego ruchu.

Kontakty między „Zarzewiem” a „Sokołem” doprowadziły ostatecznie – mimo Kontrowersji charakteru tworzącego się ruchu skautowego – do powołania 21 maja 1911r. „Komendy Skautowej” we Lwowie, która, jako Związkowe Naczelnictwo Skautowe (nazwa od grudnia 1911 r.), stała się centrum ruchu dla Galicji, a wkrótce dla reszty Polski. Data wydania pierwszego rozkazu – 22 maja 1911 r. – może być uznana za datę powstania polskiego skautingu – harcerstwa. Ruch harcerski zaczął się żywiołowo rozwijać wśród polskiej młodzieży szkolnej i akademickiej w Galicji. Należy zauważyć, że obok skautingu męskiego równoległe powstawały drużyny żeńskie. Ich inicjatorką była Olga Drachonowska, która z czasem została żoną A. Małkowskiego.

Powstanie polskiego skautingu to splot idei prezentowanych przez różne organizacje Młodzieżowe. Złożyły się nań wartości etyczne – moralne „Eleusis”, doświadczenia organizacyjne „Sokoła” i Zetu oraz zarzewiacki program niepodległościowy. Natomiast formą, tygłem, w którym dokonał się ten proces, były doświadczenia angielskiego scoutingu.

Proces kształtowania się skautingu – harcerstwa – w zaborze rosyjskim przebiegał w zupełnie innych okolicznościach politycznych. Cała działalność musiała być prowadzona w warunkach konspiracyjnych. Ogół działalności zarzewiackiej w Kongresówce kierowany był przez Komendę III Okręgu Armii Polskiej w Warszawie. Jednak jeszcze przed jej utworzeniem zaczęły spontanicznie powstawać związki drużyn skautowych. Początkowo próbowano kontrolować ten ruch poprzez utworzoną w 1910 r. tajną Organizację Wojskową im. Walerian Łukasińskiego. Została ona w marcu 1911r. rozwiązana, a jej członkowie otrzymali polecenie tworzenia oddziałów ćwiczebnych dla młodzieży szkolnej w Warszawie i na prowincji. Początkowo używano nazwy Polscy Zwiadowcy, ale szybko z niej zrezygnowano, bowiem w przypadku dekonspiracji miała ona niebezpieczne konotacje polityczno – wojskowe. W grudniu 1911 r. została w Warszawie utworzona Naczelna Komenda Skautowa (NKS) dla Królestwa Kongresowego. W jej skład weszli przedstawiciele różnych środowisk, a kierownictwo objął Czesław Jankowski. Podczas konferencji Naczelnictwem lwowskim ustalono, że w sprawach ideowych NKS uznawać będzie zwierzchnictwo Naczelnictwa, natomiast w innych będzie samodzielna. Do lata 1912 r. Komendzie podporządkowały się drużyny skautowe z Kongresówki. W tym samym roku utworzono w Warszawie komendę drużyn żeńskich, a ich komendantką została Maria Gabriela (Ela) Kwiatkowska.